

Pesti Sándor

FOLYTATÁSA KÖVETKEZIK

A második Orbán-kormány négy éve

Először is rögzítsünk néhány vitathatatlan tényt. A Fidesz–KDNP pártszövetség 4 év kormányzás után a listára leadott szavazatok 45 százalékával, a 106 egyéni választókerület közül 96 megnyerésével újra kétharmados többséget szerzett az országgyűlésben. Ez együtt és külön-külön is példátlan a rendszerváltás utáni magyar demokrácia történetében, és az Európai Unión belül is legutóbb négy éve, ugyanennek a pártszövetségnek sikerült hasonló arányú győzelmet aratnia. (Romániában 2012 decemberében egy nem sokkal a választások előtt alakult, és azóta már felbomlott pártszövetség szerzett kétharmadot.) Ráadásul a kormányzó erők a négy év során mindvégig toronymagasan vezették a közvélemény-kutatásokat.

Az Európai Néppárt a kampány során mindvégig kiállt a Fidesz mellett, sőt annak elnöke a március 29-i, Hősök terén tartott választási nagygyűlésen meleg szavakkal méltatta a pártot és annak elnökét. Az Európai Bizottság elnöke már a választások éjszakáján gratulált a győzelemhez, az ezt követő napokban pedig ugyanezt megtette az összes meghatározó európai jobboldali politikus.

Az új választójogi törvény a módosított körzethatárokkal, az egyéni képviselők arányának megnövelésével, a győztes mandátumok töredékszavazatainak beszámításával kétségkívül növelte a Fidesz győzelmének arányát, azt azonban a baloldal több vezető politikusa is elismerte, hogy maga a győzelem nem ezen múlt.

Az elsöprő kormánypárti médiafölény vádja is árnyalásra szorul. Az elektronikus médiumok tekintélyes része közvetlenül vagy közvetve mára valóban Fidesz-közeli cégek és személyek tulajdonába került (Hír TV, Echo TV, Lánchíd Rádió, Class FM, TV2, Inforádió), a két évvel ezelőtti Kommentár-cikkemben általam még megvédett közszolgálati televízió híradója pedig a ciklus második felére jelentős részében nem túl ízléses kormánypropagandává süllyedt, míg az esti politikai háttérműsort a választások előtti félévben minden este egy álszent kormányzati mikrofonállvány vezette. (Csak emlékeztetőül: az első Orbán-kormány idején az ennek megfelelő műsort még Betlen János neve fémjelzte, a miniszterelnöki interjúkat pedig Baló György készítette. Persze ismerem erre sokak válaszát: 2002-ben el is veszítette a Fidesz a választásokat.)

Az írott és az internetes sajtó területén azonban ma is többé-kevésbé kiegyensúlyozottnak nevezhető a helyzet. Mindenesetre a Fidesznek 1998-ban ennél sokkal nagyobb médiaellenszélben sikerült választást nyernie. Itt jegyezzük meg azt is: az elmúlt évek minden kétséget kizáróan bizonyították, hogy messze eltűzöttak voltak az új média-törvényekkel kapcsolatos vádak, félelmek. A sajtószabadságot érintő – valóban létező – problémák döntő része nem e jogszabályra vezethető vissza.

A rövidtávú szavazatmaximalizálás szempontjából tehát a kormány négyéves teljesítménye fényes sikernek tekinthető. A dolog természetéből adódóan nem lehet ilyen egyértelmű választ adni arra a kérdésre, hogy közép- és hosszútávon az elmúlt négy esztendő mennyire tekinthető sikeresnek globálisan és az egyes szakpolitikák szempontjából. Azt már többször, több helyütt kifejtettem, hogy igen korlátozottan hiszek a kormányzati teljesítmények egzakt mérhetőségében.¹

A jelen – nyilvánvalóan sok szempontból szubjektív – elemzés során fontosnak tartom élesen elkülöníteni a kormányzat stratégiai céljait, és az ezek megvalósítása érdekében tett intézkedések, elfogadott jogszabályok tartalmát, valamint az alkalmazott mód-szereket, a képviselt stílust. Álláspontom szerint a kormány az elmúlt négy évben számos területen hajtott végre olyan pozitív változásokat, amelyeket a rá szavazók elvártak tőle, és amelyek harmonizálnak az általa képviselt értékrenddel.

Mindenekelőtt jó néhány olyan, erős érdekérvényesítő képességgel rendelkező érdekcsoporttal szemben mutatott erőt és ért el fontos eredményeket – használjunk nagy szavakat – a közjó érdekében, amelyekkel szemben a baloldali kormányok nem akartak és/vagy nem tudtak hatékonyan fellépni. Ide sorolható a Brüsszellel szembeni határozott és/vagy nem tudtak hatékonyan fellépni. Ide sorolható a Brüsszellel szembeni határozott nemzeti érdekérvényesítés (ennek problematikus módjáról majd később); a szolgáltatási szektorban tevékenykedő multinacionális cégek és a bankok erőteljesebb bevonása a közteherviselésbe; a Portik- és Vizoviczki-féle maffiózók letartóztatása; a dohányzás visszaszorítása érdekében tett intézkedések; a játékgépek felszámolása; a jelentős köz- és magántartozásokat felhalmozó, majd nyomtalanul felszívódó csődlovagok elleni határozott fellépés; a nyugdíjrendszer racionalizálása érdekében elfogadott intézkedések (rendvédelmi dolgozók, közalkalmazottak, rokkantnyugdíjasok körében). Vagy éppen a magyar könnyűzene területén a feltörekvő fiatal tehetségek helyzetbe hozása a jómódban élő évtizedes sztárok szűk körének rovására.

Már a ciklus kezdetén megszülettek a legfontosabb nemzetpolitikai intézkedések. Így a kedvezményes honosításról szóló törvénymódosítás, amely magyarországi állandó lakhely nélkül is lehetővé teszi a magyar állampolgárságot az azt igénylők számára (az új választójogi törvény pedig szavazati jogot is ad mellé); a Nemzeti Összetartozás Napjáról szóló törvény; a közoktatásban tanulók számára meghirdetett, évről évre növekvő összegű pályázati lehetőségek a határon túli magyarság által lakott területekre szervezett kirándulások céljára.

Szintén üdvözlendőek a foglalkoztatottak számának növelése, és a segélyből élők számának csökkentése érdekében hozott kormányzati intézkedések, beleértve a közmunkaprogram jelentős megerősítését is. (Tegyük azért hozzá, hogy e téren a Gyurcsány-kormány által 2008-ban elindított Út a munkához program már komoly előzménynek számított, az Orbán-kormány lényegében ezt teljesítette ki.)

Minden eddigi elődjénél komolyabb erőfeszítéseket tett a kormány a demográfiai válsághelyzet kezelése érdekében is. Az e téren elfogadott intézkedések (családi adó-

¹ Legrészletesebben: PESTI Sándor: *Mérhető-e a kormányzati teljesítmény?*, Politikatudományi Szemle 2004/1–2., 233–255.

kedvezmény visszaállítása és kiterjesztése a járulékokra, GYED extra, bölcsődefejlesztés stb.) mellett legalább ilyen fontossággal bírt a kérdés folyamatos napirenden tartása, erőteljes tematizálása a közszolgálati és a Fidesz-barát médiumokban.

Egy kereszténydemokrata kormánytól elvárható módon a kormányzat egyrészt jogszabályi szinten erősítette meg a keresztény értékeket (Alaptörvény, családok védelméről szóló törvény, új Ptk., hit- vagy erkölcsstan kötelezővé tétele az általános iskolákban). Másrészt mindvégig harmonikus viszonyt ápolt az ezen értékeket hordozó és közvetítő történelmi egyházakkal, valamint azok oktatási, szociális és egészségügyi intézményeivel. (Ami persze olykor nem zárta ki a fontos szakpolitikai, finanszírozási részletkérdésekben folytatott vitákat.)

Ami a gazdaság állapotát illeti, e területen a legfontosabb – a nemzetközi gazdasági környezettel, a nehéz örökséggel és egymással is szorosan összefüggő – tényszámok felemás képet mutatnak. A GDP-arányos államadósság szocialista kormányok alatti folyamatos növekedését – részben a magán-nyugdíjpénztári vagyon államosításának köszönhetően – sikerült megállítani, a 2011 márciusában nyilvánosságra hozott Széll Kálmán terv azonban 2013 végére már 70 százalék alatti rátát irányzott elő (ehelyett a ciklus végén az örökölt 82 százalék körül volt). További pozitívum e téren, hogy a kormányzati intézkedések hatására egyaránt csökkent a külföldi kézben lévő, valamint a devizában fennálló államadósság.

A kormány 2011-ben, 2012-ben és 2013-ban ígéretének megfelelően egyaránt a GDP 3 százaléka alatt tartotta az államháztartás hiányát, és ennek köszönhetően az Európai Bizottság 2013 júniusában megszüntette Magyarország ellen az unióba való belépésünk óta folyamatosan fenntartott túlzottdeficit-eljárást.

Miközben a Nemzetgazdasági Minisztérium 2010 őszén 2013-ra már 5 százalékos gazdasági növekedést és 32 610 milliárd Ft-os folyóáras GDP-t prognosztizált (de még a Széll Kálmán terv is évi 3-3,2 százalékos növekedést feltételezett a 2011-13-as időszakban), addig a növekedés tavaly mindössze 1,1 százalék lett, a folyóáras GDP pedig 29 114 milliárd Ft. A kormányváltást követő 3 év gazdasági növekedése 1 százalék alatt maradt, ami a legkevesebb a visegrádi országok között.² A beruházási ráta a 2009-es GDP-arányos 18 százalékról a ciklus végére 16 százalékra csökkent, miközben a kormányzati cél 20-22 százalék volt.

Az infláció 2014 elejére lényegében nullára csökkent Magyarországon, a 2010-es kormányváltáskor 265 forintot érő euró azonban 2014. április elején már 310 Ft közelében járt. A külkereskedelmi mérlegadatok a ciklus során mindvégig – egyre növekvő mértékű – pozitív szaldót mutattak.

A svájci Világ gazdasági Fórum 2010-es versenyképességi rangsorában Magyarország az 52. helyen állt, míg 2013-ban a 63. helyre esett vissza. A Világbanknak az üzleti környezet összetevőit vizsgáló listáján 2009-ben a 41.-ek voltunk, 2013-ban az 54. helyen

² Ezen cikk kereteit túlfeszítené a GDP – mint a jelenleg legfontosabbnak számító, sok más gazdasági mutató számára is viszonyítási értéket jelentő – makrogazdasági adat több szempontból is igen problematikus voltának elemzése.

álltunk. Ezen belül az adózási versenyképességi világrangsorban a 2009-es 111. helyről még mélyebbre, a 124. pozícióba estünk vissza.

A teljes képhez hozzátartozik, hogy a ciklus második felében több mutató is egyértelműen javuló tendenciát mutat (nemzeti jövedelem, különösen az ipari termelés; beruházások; fogyasztás; infláció; reálbérek; a cégek és a lakosság konjunktúraindex). Mindenesetre személyes értékrendemtől függetlenül, közpolitikai kérdésekkel foglalkozó politológusként is van okom örülni a Fidesz győzelmének, hiszen nyolc év kormányzás után talán megalapozottabb választ kapunk arra a ma még nem megválaszolható kérdésre, hogy mennyire bizonyultak sikeresnek a kormány sok szempontból unortodoxnak tekinthető gazdaságpolitikai intézkedései.

A TÁRKI 2012. őszi felmérései azt mutatják, hogy a ciklus első felében tovább nőttek a jövedelmi különbségek a társadalmon belül, és az elmaradott régiók felzárkóztatása terén sem sikerült átütő eredményeket elérni. Persze ehhez hozzá kell tenni, hogy ezeken a területeken az átlagnál is óvatosabban kell bánnunk a statisztikai adatokkal, nagyon nehéz ezeket a jelenségeket, folyamatokat egzakt, hiteles módon mérni. (Míg a TÁRKI jövedelemvizsgálatai 2061, a magyar háztartásokat régiók és településtípusok szerint reprezentáló háztartás tagjainak a lekérdezésével történtek, az egyes régiók GDP-adatainak kiszámításakor minden megtermelt jövedelmet a cégek központjánál számolnak el. Így például minden vasúti beruházás vagy a banki tevékenységek nagy része a közép-magyarországi régiónál kerül elszámolásra, mert a MÁV Zrt. és az összes nagybank központja Budapesten van.)

A jövedelmi különbségek növekedéséhez nyilvánvalóan hozzájárult az egykulcsos adó bevezetése és az adójóváírás kivezetése. Amellett, hogy nagyon hiányzik a költségvetésből az emiatt kieső évi több százmilliárd forint, a társadalmi igazságosság elvét is mélyen sérti. Amíg Magyarországon a hasonló kvalifikáltságú és emberi minőségű, a társadalom számára egyaránt komoly hasznot hajtó személyek között is ilyen ordító jövedelmkülönbségek vannak, felháborítónak tartom azt az érvelést, hogy aki többet dolgozik, az több nettó bért is érdemel. Ráadásul a reményekkel szemben a fogyasztás növekedéséhez sem járult hozzá, és mint a Világbank fentebb idézett ranglistája, valamint a beruházási adatok mutatják, az adóversenyben sem léptünk vele előre.

Az eltelt idő még nem elégséges annak autentikus megítélésére, hogy a gyakorlatban mennyire válnak be azok a centralizációs intézkedések, amelyeket a kormány a közigazgatás (a kormányhivatalok és a járási rendszer kiépítésével), az egészségügy és a közoktatás területén hozott. Mindenesetre az utóbbi esetében már a kormány illetékesei is elismerték, hogy túllőttek a célon, e téren biztosan várhatóak korrekciós intézkedések. A magam részéről különösen kíváncsi vagyok a tankönyvellátás területén bevezetett intézkedések tényleges gyakorlati következményeire.

A pedagógus életpályamodell bevezetése, az ezzel járó fizetésemelés, valamint a pedagóguspálya vonzóbbá tételét szolgáló intézkedések (az osztatlan, kétszagos képzés visszaállítása, és az ösztöndíjrendszer bevezetése) azonban már most éreztetik pozitív hatásukat – még akkor is, ha az előmenetelhez szükséges kötelező portfóliókészítés sok idősebb pedagógus kolléga szája ízét keseríti meg.

Továbbra is várat magára a magyar közélet egyik rákfenéje, a párt- és kampányfinanszírozás megnyugtató rendezése. Kérdés persze, hogy e téren létezik-e egyáltalán megnyugtató megoldás. Az új kampányfinanszírozási törvény némi előrelépést jelent ugyan, de a nyilvános kampányszámlától, a teljes transzparenciától még nagyon távol állunk. Problémát jelent e téren a társadalmi szervezeteken keresztül, közpénzekből történő, bűjtatott kampányfinanszírozás is (legismertebb példája a CÖF, de önkormányzati szinten is eléggé elterjedt), az pedig különösen visszatetsző, hogy a Fidesz a kormánybarát médiumokban társadalmi célú hirdetésnek álcázva, szintén közpénzből folytatott kampánytevékenységet.

Az elmúlt négy év kormányzati tevékenységének legproblematikusabb aspektusa számomra az alkalmazott módszerek és a használt stílus. A házsabály és a jogalkotási törvény egyes rendelkezéseit és azok szellemét rendre megsértő, a hazai szakmai és érdekszervezetekkel, a parlamenti ellenzékkel, az unió illetékes szerveivel az egyeztetéseket olykor teljesen mellőző, olykor csak formálisan letudó, alapvető fontosságú jogszabályokat az éjszaka kellős közepén tárgyaló – különösen a ciklus első felére jellemző –, iszonytató tempójú jogalkotás (beleértve a több mint 20 kivételes sürgős eljárásban tárgyalt törvényjavaslatot, melyek nagy részéről a benyújtástól számított 24 órán belül döntött a parlament); a csekély létszámú és megosztott parlamenti ellenzékkel szemben mindenféle gesztus mellőzése; az Alkotmánybíróság jogköreinek politikai okokból történő korlátozása, egykori és jelenlegi pártpolitikusokkal történő felduzzasztása; az Alkotmánybíróság által alkotmányellenesnek nyilvánított rendelkezések Alaptörvénybe történő beemelése; az egyébként valóban elhibázott konstrukciójú, komoly kockázatot rejtő és pazarlóan működő magánnyugdíj-pénztári rendszer felszámolásának módja és annak kommunikálása; az IMF „kipaterolásának” módja, a vele szemben folytatott, köztéri plakátokat is igénybe vevő hecckampány; a bankokkal, a szolgáltatások területén tevékenykedő multinacionális cégekkel, az „uniós bürokratákkal” (amibe mára egyes kormánytagok az Európai Bíróság tagjait is beleértik), a „birodalmi fővárosokkal”, a „gyarmatosítókkal” szemben használt folyamatos háborús retorika stb.

Egyrészt ez a stílus, ezek a módszerek távol állnak a polgári ízléstől, a konzervatív habitustól és mentalitástól. (Érdekes ellentmondás, hogy eközben a kormány és annak elnöke több tartalmi kérdésben is – keresztény értékek melletti kiállás, házasság intézménye, a megfogant élet védelme, a magyar és az európai hagyományok ápolása, a vidékhez, az agrárvilághoz, a földhöz való viszony stb. – következetes konzervatív álláspontot képvisel, szemben egyes meghatározó európai konzervatív politikai erőkkal és személyekkel.)

Másrészt gyakran bizonyulnak már rövid távon is kontraproduktívnak. Jól hangzik például az orbáni „aki gyorsan halad, annak a kanyarokat is gyorsan kell vennie” formula, csak éppen rendkívül gyakori korrekciókkal, jogszabály-változtatásokkal jár (a költségvetést és az adótörvényeket is beleértve). Ami – amellet, hogy kiszámíthatatlansághoz vezet – gyakran a kívánttal épp ellentétes módon lelassítja a folyamatokat (lásd például több fontos büntetőper leállítását a perek az Országos Bírói Hivatal elnöke általi áthelyezésének alkotmányellenessé nyilvánítását követően). Folyamatosan az az

ember érzése, hogy a régi-új kormány egyfajta kollektív kapuzárási pániktól szenved. Svédországban például, mielőtt a hatvanas években véglegesítették a közoktatás átfogó reformját (az úgynevezett komprehenzív iskolarendszerre történő átállást), tíz éven át két részre osztották Stockholm iskoláit, és a város keleti részén a régi struktúrában, míg Nyugat-Stockholmban az új rendszer szerint folyt az oktatás. Hasonlítsuk ezt össze a mi közoktatási reformunk sebességével és a kivitelezés módjával.

Harmadrészt ez a hozzáállás roncsolja a magyar politikai kultúrát, tovább hátráltatja a rendkívül megosztott értelmiségi világ normális együttélését, értelmes párbeszédét.

Negyedrészét komoly veszélye van annak, hogy közép- és hosszútávon jelentősen megnehezíti Magyarország nyugati civilizáción – és mindenekelőtt az unión – belüli elfogadottságát, ezáltal érdekérvényesítési lehetőségeit. Nem szerencsés két, uniós pénzből felújított épület átadása között rendre válogatott szitkokkal illetni, ellenfeleinknek nevezni az unió intézményeit, tisztségviselőit, bürokratait – még akkor sem, ha olykor valóban rászolgálnak erre. Amellett, hogy mi is az unió teljes jogú tagjai vagyunk, exportunk háromnegyede még ma is az EU-ba megy. Szellemsen jegyezte meg ezzel kapcsolatban Kádár Béla egy tavalyi HVG-interjújában: „Ki látott még olyan ostoba kereskedőt, aki a fő bevőjével állandóan civakodik?”

Csak remélni tudom, hogy a most induló ciklusban a kormány egy jóval kiszámíthatóbb, mind a külvilág, mind a hazai politikai, gazdasági és társadalmi szereplők irányában békülékenyebb hangot megütő, feljűk gesztusokat is tévő, kevésbé szabadságharcos, kevésbé forradalmi politizálást folytat. Ettől persze még lehet, sőt kell is erőt mutatni, és a nemzeti érdekekért határozottan kiállni.

Érdemes külön is kitérni az elmúlt években talán legtöbbet bíralt három ügyre: trafikpályázatok, stadionépítések és állami földbérletek.

Lássuk be, egy trafik működtetése nem ördögös feladat, néhány hét alatt bele lehet tanulni, kitűnő terepe tehát a helyi patronázsnak, lehetőség a Fidesz-közeli, adott esetben a pártért már sokat tévő személyek és családtagjaik megjutalmazására, motiválására. Itt is fontosak azonban az arányok és a mértékek. Mindenképpen oda kellett volna figyelni rá, hogy – a meghirdetett céloknak megfelelően – valóban több rászoruló családi vállalkozás és kevesebb nagyvállalkozó, orvos, fogorvos, polgármester, önkormányzati képviselő, illetve családtagjaik, barátaik, strómanjaik jussanak koncesszióhoz. Különösen fontos lett volna, hogy a már sok éve, évtizede ezzel foglalkozó néhány száz trafikos tovább folytathassa tevékenységét. Ezt diktálta volna a polgári ízlés. Annál is szomorúbb ez az érzéketlen hozzáállás, mert így elsikkadt a lényeg: mégiscsak radikálisan csökkent a dohánytermékeket árusító helyek száma, miközben így is családi vállalkozók ezrei lettek helyzetbe hozva. (Azt persze nem értem, miként fordulhat elő, hogy például a Keleti pályaudvar mellett mindig ugyanazon a helyen, folyamatosan, fennhangon kínálhatják a csempészcigaretta.)

A stadionok és sportcsarnokok építésére, rekonstrukciójára fordított évi néhány 10 milliárd forint nyilván jó helyen lett volna például az egészségügyben vagy az oktatásban is. Sokszor és sokan beszéltek/írtak már azonban (magamat is beleértve) a sport személyiségfejlesztő, akaratot növelő, közösségteremtő, nemzeti identitást erősítő szerepé-

ről, és ennek kapcsán arról, hogy az új és felújított stadionok, sportcsarnokok korántsem csupán az ezeket igénybe vevő sportolók számára készülnek.

Őszintén szólva azzal az indulattal sem tudok azonosulni, amit egyesek (sokak) táplálnak a nem közvetlen állami támogatásból – főleg TAO-pénzek felhasználásával – épült felcsúti stadionnal szemben. Számomra az, hogy egy miniszterelnök lokálpatriótaként szíven viseli a faluja sorsát, és szereti a futballt, sem külön-külön, sem együtt nem elítélendő dolog, sőt. Ez a stadion és a tőle elválaszthatatlan Puskás Akadémia nem az Orbán család, de még csak nem is Felcsút lakossága számára készült, hanem a remények szerint az egész ország labdarúgásának fejlődését, jövőjét szolgálja.

Az állami földpályázatok meghirdetett célja a családi gazdaságok megerősítése, helyzetbe hozása, a nagyüzemek által bérelt földek arányának csökkentése volt. Ha a tényszámokat nézzük, a „Földet a gazdáknak” program sikerrel zárult: míg 2010 előtt a 600 000 hektár állami földön hozzávetőlegesen 600 bérlő gazdálkodott, addig a program keretében 221 000 hektáron 6000 győztest hirdettek, akiknek 82 százaléka magánszemély (ők az elnyert területek 72 százalékát művelik). Volt azonban néhány nagy visszhangot kiváltó, botrányos és védhetetlen ügy, és a győztes magánszemélyek egy része bizonyíthatóan nagyobb cégek strómanjaként vett részt a pályázatokon. Utóbbi pontos arányát azonban nagyon nehéz meghatározni, ez még – minden tiszteletre méltó erőfeszítése ellenére – Ángyán Józsefnek és munkatársainak sem sikerült.

Mindenesetre tény, hogy – szemben a szocialista kormányok időszakával – ebben a kormányzati ciklusban egyetlen országos, vagy akár nagyobb tömegeket megmozgató gazdademonstráció sem volt. És persze az is tény, a Kúriának kellett köteleznie a Nemzeti Földalapot, hogy hozza nyilvánosságra a pályázatok elbírálásának dokumentumait, az értékelési pontszámokat és bírálati lapokat. (Ez a cikk írásakor még nem történt meg.) Azt pedig, hogy az elnyert földeken milyen színvonalú gazdálkodás folyik, csak a jövő fogja megmutatni. Tegyük még ehhez hozzá, hogy a programot két ellentétes irányból érték a kritikák: egyesek a korszerű mezőgazdaság legfontosabb szereplői, a modern nagyüzemek szétverésével vádolták a kormányt, míg mások – így Ángyánék – épp a meghirdetett cél elszabotálásával, a Fidesz-közeli klientúra, az oligarchák, a nagybirtokosok kiszolgálásával.

És ezzel el is érkeztünk az oligarcha-problematikához. Azzal az utóbbi 20 évben Orbán Viktor által többször hangoztatott érveléssel nehéz lenne vitatkozni, hogy Magyarországnak nemcsak minél több sikeres kis- és középvállalkozásra, hanem sikeres nemzeti nagytőkésekre is szüksége van. A gond ott kezdődik, amikor ezen nagytőkések egyike-másika saját üzleti céljai érdekében fontos szakpolitikai döntésekre és – akár a legmagasabb kormányzati szinten – személyi kinevezésekre is meghatározó befolyást gyakorol, akár a közjó ellenében is.

Kívülállóként természetesen ezen kapcsolatok, befolyásolási mechanizmusok részleteibe nem lehet belelátni, de bizonyos jelek arra utalnak, hogy ez olykor már a miniszterelnök számára is terhes, és a Fideszhez legerősebben kötődő Simicska–Nyerges páros szolgáltatainak változatlan igénybevétele mellett sem mindig felhőtlen ma már ez a viszony. A kívülálló számára talán leglátványosabb jele ennek a Magyar Nemzet 2013.

február 20-i számának *Tönkretennék a nagyüzemeket* című, címlapról induló cikke volt. Az írás ismertette az üzemgazdálkodási törvény Vidékfejlesztési Minisztérium által kidolgozott – és többek szerint Orbán Viktor és Lázár János által is támogatott – koncepcióját, melynek értelmében nem kellene megvárni a bérleti időszak leteltének gyakran többévtizedes idejét a földforgalmi törvényben előírt 1200 hektáros birtokmaximum megkövetelése esetében, hanem öt éven belül kötelező lenne a nagyüzemeknek az e fölötti rész tulajdon- és bérleti jogáról lemondani. A parlament elé máig be nem nyújtott előterjesztés éles Magyar Nemzet-kritikája mögött nem nehéz felfedezni a lap mögött álló Simicska–Nyerges páros érdeksérelmét, akik a MEZORT Rt. tulajdonosaiként több 10 000 hektár föld használati joga fölött rendelkeznek.

Arra is utalnak jelek, hogy a miniszterelnök igyekszik – vélhetően ellensúlyként is – más Fidesz-közeli nagyvállalkozókat is megerősíteni. A legjobb példa erre talán Spéder Zoltán, akinek a pozíciója főleg a Takarékbank megszerzésével erősödött tovább, és aki bizonyos jelekből ítélve nem feltétlenül cseresznyézik egy tálból Simicskákkal. (Az elhíresült *Schmidt Mária ante portas* című, 2007. januári Magyar Nemzet-cikkben például a máig ismeretlen szerző öt nevezte meg az Orbán Viktor ellen tervezett puccs egyik gazdasági háttéremberéeként. Az általa birtokolt médiabirodalom részei – Index, Portfolio.hu, Inforádió, napi.hu – pedig vetélytársai a Simicska–Nyerges-féle sajtótermékeknek.)

Komoly érdeksérelmeket szenvedtek az elmúlt években a Fideszhez addig is jóval lazábban kötődő nagyvállalkozók, például Csányi Sándor és Demjén Sándor is.

Tegyük mindehhez hozzá, hogy oligarchák a többi visegrádi országban is vannak. Emlékezzünk például a Szlovákiában 2012 januárjában kirobbant és máig lezáratlan Gorilla-ügyre, vagy a tavaly nyári cseh korrupciós botrányra, amelybe a miniszterelnök, Petr Necas bele is bukott. Romániáról, Ukrajnáról vagy a Nyugat-Balkánról pedig már ne is beszéljünk, ezeken a területeken ez a jelenség egész más dimenzióban van jelen. Sőt hasonló mozgások nagy múltú nyugat-európai demokráciákban is megfigyelhetők. Nicolas Sarkozy elnöksége idején például a német sajtó sokat és gyakran gúnyos hangnemben cikkezett arról, hogy a befolyásnak az a módja és mértéke, amit egyes francia nagytőkések az elnökre és általában a francia politikára gyakorolnak, Németországban elképzelhetetlen lenne.

Végül kitérek röviden a keleti nyitás politikájára, amely a második Orbán-kormány külpolitikai stratégiájának legfontosabb újdonsága. Azt józan ésszel nem lehet vitatni, hogy Magyarországnak égető szüksége van a keleti piacokra, és a Keletről érkező stratégiai befektetőkre. (A Keletet ebben a kontextusban nem csupán földrajzi, hanem politikai kategóriaként értelmezve, és beleértve lényegében az összes feltörekvő régiót, tehát a Közel-, Közép- és Távols-Keleten kívül például Dél-Amerikát vagy Afrikát is.) Ennek érdekében csak üdvözölni lehet azt a nagyfokú diplomáciai aktivitást, amit a kormány ezen a téren kifejtett. Joggal mondja a miniszterelnök, hogy Magyarország – és a kelet-közép-európai országok nagy része – e téren csak követi nagy nyugati szövetségeseit, akik már régen ezen az úton járnak. Ezért aztán elég álszentnek tekinthetők azok a kritikák, amelyek uniós körökből ezt a külpolitikai stratégiát érik.

A retorika terén azonban a kormány időnként itt is túlzásokba esik. Én például Angela Merkelt még soha nem hallottam a munkaalapú kínai társadalmat dicsérni. Vagy a németek folyamatosan stratégiai partnerségről beszélnek a német–kínai viszony kapcsán, és soha nem nevezik Kínát stratégiai szövetségesnek. (Sőt: csak Angela Merkel legutóbbi, március végi pekingi látogatásán jelentették be, hogy a német–kínai kapcsolatokat a „teljeskörű stratégiai partnerség” szintjére emelik.) A magam részéről annak is örülnék, ha Orbán Viktor többet emlegetné a John Lukacsnak írott válaszlevelében említett – számomra rokonszenves – „nyugati identitás, keleti aktivitás” formulát, vagy a Varga Mihály által olykor használt „nyugati tartás, keleti nyitás” szlogent.

Meggyőződésem, hogy az egész ország – beleértve a Fideszt is – érdeke, hogy a baloldal végre magára találjon, és négy év múlva érdemi alternatívát nyújtson a választóknak. Minden ellenkező híreszteléssel szemben ugyanis a jelenlegi kormány korántsem leváltathatlan, egy erős és egységes baloldali ellenzék, alkalmas vezetővel az élén a jelenlegi közjogi keretek és médiaviszonyok mellett is eséllyel veheti fel vele a versenyt – akár már 2018-ban.

Amit azonban az utóbbi egy évben műveltek, azt csupán a tragikomikus jelzővel lehet illetni. Mesterházy Attila tiszteletre méltó erőfeszítései a magyarországi baloldal megújítására teljes kudarcba fulladtak. Én olyanról még soha nem hallottam – sem az Elbától nyugatra, sem attól keletre –, hogy fél évvel a választások előtt választási nagygyűlésen saját közönsége fojtja bele a szót a miniszterelnök-jelöltjébe; hogy az egyik baloldali párt elnöke többször kijelentse, az említett miniszterelnök-jelölttel képtelenség választást nyerni, majd szövetségre lép vele, és győzelméért kampányol; hogy ugyanez a miniszterelnök-jelölt két hónappal a választások előtt lényegében bejelenti, ezt a választást el fogják veszíteni (azt kéri, minél kevesebb nemzetközi megfigyelő vegyen részt a választásokon, mert ezzel is növelnék a győztes legitimitását) stb.

Talán ha az MSZP fiatal generációja végre meg tud szabadulni a pártban még mindig nagy befolyással bíró régi kommunistáktól, valamint a Gyurcsány- és Bajnai-féle figuráktól, és megteremti az együttműködés valamely formáját az örvendetes módon parlamentbe bekerülő egyetlen hiteles baloldali erővel, az LMP-vel, mutatkozik némi esély a baloldal megerősödésére. (Az első óvatos jeleit már tapasztalhatjuk ennek a kibontakozó együttműködésnek.) Persze még mindig ott a nagy kérdés, hogy találnak-e egy minden szempontból alkalmas politikai vezért, akiért lehet lelkesedni, akit lehet szeretni. Egyszersmind elengedhetetlen lenne, hogy végre hatásos pozitív üzeneteket, víziókat is megfogalmazzanak, tevékenységük ne merüljön ki abban, hogy a Fidesszel és különösen Orbán Viktorral szemben határozzák meg magukat. Eddig erre csak az LMP tett kísérleteket.

Menázi a lövegállásban, Zaturcy, 1916. szeptember-december

Király Árpád figyelőállásban a Cifra-sarkon, Borszék, 1916. november